

RECHTSPRAAK

JURISPRUDENCE

ECONOMISCH STRAFRECHT / DROIT PÉNAL ÉCONOMIQUE

GRONDWETTELIJK HOF 28 JANUARI 2021

STRAFRECHT – ALGEMENE BEGINSELEN

Straffen – Verbeurdverklaring – Neerleggen van conclusies – Termijn – Openbaar Ministerie – Niet in conclusie vervatte vorderingen – Bijzondere verbeurdverklaring

Het grondwettelijk gelijkheidsbeginsel in samenhang gelezen met het beginsel van de wapengelijkheid verzet er zich niet tegen dat het Openbaar Ministerie indien er vaste conclusietermijnen werden bepaald overeenkomstig artikel 152 Sv., in zijn mondelinge vordering op de terechtzitting straffen vordert of argumenten ontwikkelt die het niet voorafgaandelijk schriftelijk in conclusie heeft ontwikkeld. De omstandigheid dat de verbeurdverklaring van vermogensvoordelen overeenkomstig artikel 43bis Sw. een schriftelijke vordering van het Openbaar Ministerie vereist, verandert daar niets aan. Afhankelijk van de inhoud van de mondelinge vordering van het Openbaar Ministerie, kan de strafrechter in dat geval evenwel besluiten tot het bestaan van nieuw een en ter zake dienend feit dat overeenkomstig artikel 152, § 2, Sv. kan nopen tot het vastleggen van nieuwe conclusietermijnen.

DROIT PÉNAL – PRINCIPES GÉNÉRAUX

Peines – Confiscation – Dépôt de conclusions – Délai – Ministère public – Réquisitions non contenues dans les conclusions – Confiscation spéciale

Le principe constitutionnel d'égalité lu conjointement avec le principe de l'égalité des armes ne s'oppose pas à ce que le ministère public, si des délais fixes pour conclure ont été déterminés en vertu de l'article 152 du C.i. cr., réclame des peines ou développe des arguments lors de sa réquisition orale à l'audience qu'il n'a pas développé dans ses conclusions écrites. La circonstance que la confiscation d'avantages patrimoniaux exige une réquisition écrite du ministère public en vertu de l'article 43bis C. pén., ne change rien à ce fait. En fonction du contenu de la réquisition orale du ministère public, le juge pénal peut dans ce cas cependant décider de l'existence d'un fait nouveau et pertinent justifiant selon l'article 152, § 2, C.i. cr. la fixation de nouveaux délais pour conclure.

H.L. en BVBA O. / Ministerraad

Zet.: L. Lavrysen en F. Daoût (voorzitters), J.-P. Moerman, R. Leysen, M. Pâques, Y. Kherbacke en T. Detienne (rechters)

Pl.: Mrs. B. Deltour, J. Vanpraet en R. Veranneman

Zaak: 16/2021

In zake: de prejudiciële vraag betreffende artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering, gesteld door de rechtbank van eerste aanleg Limburg, afdeling Tongeren.

Het Grondwettelijk Hof,

wijst na beraad het volgende arrest:

I. Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging

Bij vonnis van 26 november 2019, waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 19 december 2019, heeft de rechtbank van eerste aanleg Limburg, afdeling Tongeren, de volgende prejudiciële vraag gesteld:

“Schendt artikel 152 Wetboek van Strafvordering de artikelen 10, 11 en 14 van de Grondwet, in de lezing dat de

conclusies van het Openbaar Ministerie niet de schriftelijke opgave van al zijn aanspraken dienen te bevatten – ook inzake de gebeurlijk gevorderde bijzondere verbeurdverklaring op grond van artikel 42 Strafwetboek – in de mate dergelijke lezing afbreuk zou doen aan de krachtens de artikelen 10 en 11 van de Grondwet gewaarborgde ‘wapengelijkheid’ tussen de partijen tot het strafproces en aan het bij artikel 14 van de Grondwet gegarandeerde strafrechtelijke legaliteitsbeginsel?”

Memories zijn ingediend door:

– H.L. en de BVBA “O.”, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. B. Deltour, advocaat bij de balie te Brussel;

– de procureur des Konings bij de rechtbank van eerste aanleg Limburg;

– de ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. J. Vanpraet en Mr. R. Veranneman, advocaten bij de balie van West-Vlaanderen.

H.L. en de BVBA “O.” hebben ook een memorie van antwoord ingediend.

Bij beschikking van 25 november 2020 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers Y. Kherbache en M. Pâques te hebben gehoord, beslist dat de zaak in staat van wijzen is, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 9 december 2020 en de zaak in beraad zal worden genomen.

Aangezien geen enkel verzoek tot terechtzitting werd ingediend, is de zaak op 9 december 2020 in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschied

De beklaagden voor de verwijzende rechter, H.L. en BVBA “O.”, worden vervolgd voor het verkopen van te grote hoeveelheden vuurwerk aan particulieren.

Overeenkomstig artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering werden op de inleidingszitting conclusietermijnen vastgesteld, en zowel de beklaagden als het Openbaar Ministerie hebben tijdig hun conclusies en stukken neergelegd.

Op de zitting heeft het Openbaar Ministerie een zeer uitgebreid requisitoir gehouden. Aangezien de vorderingen van het Openbaar Ministerie geen afspiegeling waren van de conclusies die het had neergelegd, hebben de beklaagden uitstel gevraagd omdat zij van oordeel waren dat hun rechten van verdediging waren geschonden. De verwijzende rechter is op dat verzoek ingegaan en heeft nieuwe conclusietermijnen, alsook een nieuwe rechtsdag bepaald. Uit de motivering van het verwijzingsvonnis blijkt dat die nieuwe conclusies hoofdzakelijk betrekking hadden op de grondwettigheid van artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering.

De verwijzende rechter stelt daarop de voormelde prejudiciële vraag.

III. In rechte

– A –

A.1.1. De beklaagden voor de verwijzende rechter voeren aan dat de wetgever, met artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering, beoogde het strafrecht en de strafprocedure aan te passen aan de noden van onze tijd, zodat de procedure

sneller en efficiënter zou verlopen, zonder dat de kwaliteit van de rechtsbedeling of de rechten van verdediging in het gedrang zouden komen. Het wettelijk dwingend maken van termijnen voor de neerlegging en de uitwisseling van conclusies biedt de mogelijkheid om de strafprocedure correcter te laten verlopen en de zittingskalender beter te beheren. Daaruit volgt dat de conclusietermijnen die worden vastgelegd met toepassing van het voormelde artikel 152 de procespartijen verplichten om schriftelijk te concluderen, zonder dat zij de mogelijkheid hebben om, na het verstrijken van die termijnen, nog andere argumenten mondeling te ontwikkelen ter terechtzitting.

Het principe van de wapengelijkheid wordt, volgens de beklaagden voor de verwijzende rechter, miskend door artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering, in zoverre het één van de procespartijen, in het bijzonder de beklaagde, verhindert haar argumenten of verdediging voldoende te ontwikkelen wanneer de andere procespartij slechts beperkt heeft geconcludeerd.

A.1.2. In het belang van een efficiëntere en verbeterde strafprocedure die borg staat voor een kwaliteitsvolle toepassing van het strafrecht, heeft de wetgever, met artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering, de strafrechter de mogelijkheid geboden om de schriftelijke instaatstelling van het strafproces te organiseren, waardoor de vrije keuze van het Openbaar Ministerie inzake het mondelinge dan wel schriftelijke karakter van zijn requisitoir wordt beknot. Overigens staat het schriftelijke karakter van de vordering van het Openbaar Ministerie borg voor een hoogwaardige bedeling van het strafrecht.

A.2.1. De procureur des Konings bij de rechtbank van eerste aanleg Limburg, afdeling Tongeren, wijst erop dat door artikel 76 van de wet van 5 februari 2016 “tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie”, dat artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering heeft vervangen, dwingende conclusietermijnen zijn ingevoerd in strafzaken. De nieuwe regeling houdt in dat partijen die wensen te concluderen en nog geen conclusies hebben neergelegd, op de inleidingszitting vragen een conclusietermijn te bepalen. De rechter legt in dat geval conclusietermijnen en een rechtsdag vast die vervolgens op het zittingsblad worden vermeld. Conclusies die niet tijdig zijn neergelegd en meegedeeld aan alle betrokken partijen worden in principe ambtshalve uit de debatten geweerd.

De parlementaire voorbereiding vermeldt evenwel uitdrukkelijk dat steeds de mogelijkheid blijft bestaan om te allen tijde de middelen mondeling uiteen te zetten in de pleidooien. Artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering voert derhalve dwingende conclusietermijnen in met inachtneming van de principes van het vrije woord ter zitting en de gelijkheid van wapens.

A.2.2. De procureur des Konings merkt op dat noch artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering, noch enige

andere bepaling een partij in strafzaken verplichten schriftelijk te concluderen, en nog minder schriftelijk te antwoorden op de conclusies van een partij die wel wenst te concluderen. Artikel 152 ontnemt tevens niet de vrijheid van pleidooien aan enige partij wanneer deze wel wenst te concluderen of geconcludeerd heeft. Partijen hebben steeds de mogelijkheid om hun middelen mondeling uiteen te zetten in pleidooien.

Artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering heeft het vorderingsrecht of de vorderingsplicht van het Openbaar Ministerie niet onderworpen of willen onderwerpen aan het nemen van een schriftelijke conclusie, noch dat vorderingsrecht beperkt of willen beperken zo er conclusies zouden zijn genomen.

A.2.3. De procureur des Konings zet uiteen dat de rechtspleging ter zitting in strafzaken wordt geregeld door de artikelen 153 en 190 van het Wetboek van Strafvordering, en dat zij zich kenmerkt door de openbaarheid en het mondeling karakter. De procedure voor het vonnisgerecht is hoofdzakelijk mondeling, wat de partijen niet belet om, naast hun mondelinge uitleg, schriftelijke conclusies te richten aan de rechter, die er dan op zal moeten antwoorden. Op straffe van nietigheid moet het Openbaar Ministerie ter zitting worden gehoord in zijn vordering, houdende de samenvatting van de zaak en zijn conclusies over de toepassing van de strafwet. Het Openbaar Ministerie is derhalve verplicht te vorderen.

Noch artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering, noch enige andere wetsbepaling verplichten het Openbaar Ministerie om tijdens de conclusietermijnen schriftelijk de zaak uiteen te zetten of schriftelijk straffen te vorderen.

A.2.4. De procureur des Konings wijst ten slotte op de bijzondere taak van het Openbaar Ministerie: het Openbaar Ministerie vervult, in het belang van de gemeenschap, de opdrachten van openbare dienst met betrekking tot de opsporing en de vervolging van de misdrijven en vordert de toepassing van de strafwet, terwijl andere partijen hun persoonlijk belang verdedigen. De strafrechtspleging voorziet daarenboven erin dat de beklaagde, indien hij dat wenst, altijd kan antwoorden en het laatste woord heeft.

De wapengelijkheid wordt eveneens gewaarborgd door artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering, doordat de rechter zelf zal kunnen oordelen of de inhoud van de mondelinge vordering van het Openbaar Ministerie van dien aard is dat hij nieuwe conclusietermijnen verantwoordt.

A.3.1. Allereerst merkt de ministerraad op dat artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering geen verschil in behandeling invoert tussen de partijen in het strafprocesrecht. Noch de beklaagde, noch het Openbaar Ministerie worden verplicht om schriftelijke conclusies te nemen in het strafproces. Artikel 152 is enkel van toepassing op die partijen “die wensen te concluderen”, waaruit kan worden afgeleid dat daartoe geen verplichting bestaat. Die bepaling geldt ook voor het Openbaar Ministerie.

Beide partijen beschikken over exact dezelfde mogelijkheden om schriftelijke conclusies neer te leggen, dan wel om louter mondeling pleidooien te voeren op de terechtzitting. Ook wanneer beide partijen vragen in het conclusiekader te worden opgenomen, bestaat er geen verschil in behandeling. Wanneer zij immers laattijdig concluderen, weert de rechter in de regel de laattijdige conclusies uit de debatten.

A.3.2. Wat de wapengelijkheid betreft, voert de ministerraad aan dat die geen algemeen rechtsbeginsel is, maar voortvloeit uit het beginsel van het recht op verdediging en van het recht op een eerlijk proces. Aangezien het Hof niet geïndiceerd is om artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering te toetsen aan artikel 13 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees verdrag voor de rechten van de mens, vermag het Hof artikel 152 niet aan die artikelen te toetsen.

Evenwel kan het Hof toetsen via de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. Uit het arrest nr. 108/2014 blijkt dat de wetgever een ruime bevoegdheid heeft om de strafprocedure te regelen. Enkel wanneer een partij kennelijk wordt benadeeld ten opzichte van de tegenpartij, dreigt het beginsel van de wapengelijkheid te worden geschonden. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens hanteert eenzelfde toetsingsstandaard.

A.3.3. De mogelijkheid voor het Openbaar Ministerie om louter of voornamelijk mondeling te vorderen dient, volgens de ministerraad, diverse legitieme doelen, is pertinent om die doelen te bereiken en brengt geen disproportionele gevolgen met zich mee voor de beklaagde. Bovendien heeft de verdediging in elk geval het laatste woord. En indien nodig kan de verdediging om uitstel vragen. De rechter kan, ten gevolge van een nieuw gegeven, nieuwe conclusietermijnen vastleggen of een nieuwe rechtsdag bepalen. Die mogelijkheid is alleen uitgesloten wanneer de rechter vaststelt dat de laattijdige neerlegging of mededeling louter dilatoire doeleinden nastreeft of de rechten van andere partijen of het verloop van de rechtspleging schendt.

De verwijzende rechter ondervraagt het Hof in het bijzonder over het geval waarin het Openbaar Ministerie de bijzondere verbeurdverklaring niet heeft gevorderd in de conclusies. In dat verband moet, volgens de ministerraad, erop worden gewezen dat de wet voorschrijft dat de bijzondere verbeurdverklaring schriftelijk moet worden gevorderd (art. 43*bis* Sw.), maar dit dient niet noodzakelijk te gebeuren in een conclusie, en kan zelfs nog wanneer de conclusietermijnen zijn verstreken (Cass. 29 januari 2019, P.18.0422.N; Cass. 28 mei 2019, P.19.0113.N). Het Hof van Cassatie is van oordeel dat de rechten van verdediging voldoende beschermd zijn indien de beklaagde hetzij uitstel heeft gevraagd en gekregen om op de vordering tot bijzondere verbeurdverklaring te antwoorden, hetzij geen uitstel vraagt en aldus berust in zijn mogelijkheid om te antwoorden.

A.3.4. Voor wat de mogelijke schending van artikel 14 van de Grondwet betreft, merkt de ministerraad op dat niet duidelijk is in welk opzicht artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering artikel 14 van de Grondwet zou schenden, dat het beginsel *nulla poena sine lege* bevat.

A.4. De beklaagden voor de verwijzende rechter antwoorden dat het betoog van de ministerraad en van de procureur des Konings bestaat in de vaststelling dat de hervorming van artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering bij artikel 76 van de wet van 5 februari 2016 zonder gevolg is gebleven: ook al wordt een conclusiekalender vastgesteld, ook al concludeert de verdediging uitgebreid, dan nog behoudt het Openbaar Ministerie zijn volle vrijheid om al dan niet een pleidooi te voeren.

Een dergelijke lezing van artikel 152 staat evenwel haaks op de *ratio legis* van de wetwijziging en ondergraaft de fundamenteel maatschappelijke rol van het Openbaar Ministerie, namelijk een procedureel voorbeeldige rol naar de geest van de invulling van zijn taken.

– B –

B.1. Artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering, zoals het werd vervangen bij artikel 76 van de wet van 5 februari 2016 “tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie” (hierna : de wet van 5 februari 2016), bepaalt:

“§ 1. De partijen die wensen te concluderen en nog geen conclusies hebben neergelegd vragen op de inleidingszitting om conclusietermijnen te bepalen.

De rechter legt in dat geval de termijnen vast waarop de conclusies ter griffie moeten worden neergelegd en aan de andere partijen moeten worden toegezonden en bepaalt de rechtsdag, na de partijen te hebben gehoord. De beslissing wordt vermeld in het proces-verbaal van de zitting. De conclusies worden opgesteld overeenkomstig de artikelen 743 en 744 van het Gerechtelijk Wetboek.

De conclusies die niet voor het verstrijken van de vastgestelde termijnen zijn neergelegd en meegedeeld aan het Openbaar Ministerie, indien deze betrekking hebben op de strafvordering, en in voorkomend geval, aan alle andere betrokken partijen, worden ambtshalve uit de debatten geweerd.

§ 2. Tenzij de rechter vaststelt dat de laattijdige neerlegging of mededeling louter dilatoire doeleinden nastreeft of de rechten van de andere partijen of het verloop van de rechtspleging schendt, kunnen conclusies worden neergelegd na het verstrijken van de overeenkomstig paragraaf 1 vastgelegde termijnen:

- mits het akkoord van de betrokken partijen; of
- bij ontdekking van een nieuw en ter zake dienend stuk of feit dat nieuwe besluiten rechtvaardigt.

De rechter kan ten gevolge hiervan nieuwe conclusietermij-

nen vastleggen en een nieuwe rechtsdag bepalen. In dat geval is paragraaf 1 van toepassing.

§ 3. Tegen de beslissingen van de rechter die beoogd zijn in de paragrafen 1 en 2 staat geen rechtsmiddel open.

§ 4. De bepalingen van paragrafen 1 en 2 zijn van toepassing op het Openbaar Ministerie.”

B.2. De wet van 5 februari 2016 heeft dwingende conclusietermijnen ingevoerd in strafzaken met inachtneming van “de principes van het vrije woord ter zitting en de gelijkheid van wapens” (*Parl.St.* Kamer 2015-16, Doc. 54-1418/001, p. 69-70; Doc. 54-1418/005, p. 113). De nieuwe regeling is opgenomen in artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering, dat betrekking heeft op de procedure voor de politierechtbanken. Die bepaling geldt ook voor de procedures voor de correctionele rechtbanken (art. 189 Sv.) en voor de hoven van beroep (art. 209bis, laatste lid Sv.). In het kader van die nieuwe regeling, die ook voor het Openbaar Ministerie geldt, vragen partijen die wensen te concluderen en nog geen conclusies hebben neergelegd, op de inleidingszitting om conclusietermijnen te bepalen. De rechter legt in dat geval conclusietermijnen en een rechtsdag vast. Conclusies die niet binnen de vastgelegde termijnen zijn neergelegd en meegedeeld aan alle betrokken partijen, worden in de regel ambtshalve uit de debatten geweerd.

B.3. Het Hof wordt verzocht zich uit te spreken over de bestaanbaarheid van artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering met de artikelen 10, 11 en 14 van de Grondwet, in de interpretatie dat het Openbaar Ministerie niet al zijn aanspraken – waaronder, in het bijzonder, de vordering met betrekking tot de bijzondere verbeurdverklaring die kan worden gevraagd op grond van artikel 42 van het Strafwetboek – zou moeten formuleren in de schriftelijke conclusies, zodat het nieuwe aanspraken zou kunnen formuleren op de terechtzitting. Daardoor zou afbreuk worden gedaan aan het beginsel van de wapengelijkheid tussen de partijen in het strafproces en aan het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel.

B.4. Noch uit het verwijzingsvonnis, noch uit de door de partijen ingediende memories blijkt in welk opzicht artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering artikel 14 van de Grondwet, krachtens hetwelk geen straf kan worden ingevoerd of toegepast dan krachtens de wet, zou kunnen schenden.

In die mate behoeft de prejudiciële vraag geen antwoord.

Het Hof beantwoordt de prejudiciële vraag dus in zoverre zij betrekking heeft op de bestaanbaarheid van artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met het strafrechtelijke beginsel van wapengelijkheid.

B.5.1. Artikel 43bis van het Strafwetboek bepaalt dat de bijzondere verbeurdverklaring van een zaak bedoeld in artikel 42, 3° van hetzelfde wetboek – zoals te dezen –, schriftelijk gevorderd moet worden.

In dit verband heeft het Hof van Cassatie geoordeeld:

“Deze schriftelijke vordering kan in elke stand van de rechtspleging worden genomen zoals door de voeging van een stuk aan het strafdossier, de opname ervan in de vordering tot regeling van de rechtspleging of in de dagvaarding. Enkel is vereist dat zij voorafgaand aan het vonnis of arrest aan de rechtspleging wordt toegevoegd, zodanig dat de beklaagde er kennis kan van nemen en zich ertegen kan verdedigen. [...]”

Uit deze bepalingen, gelezen in hun onderlinge samenhang, volgt dat de door artikel 43*bis*, eerste lid Strafwetboek bedoelde schriftelijke vordering tot bijzondere verbeurdverklaring van vermogensvoordelen buiten het toepassingsgebied valt van artikel 152 Wetboek van Strafvordering.” (Cass. 29 januari 2019, P.18.0422.N; Cass. 28 mei 2019, P.19.0113.N).

Daaruit volgt dat de schriftelijke vorderingen tot bijzondere verbeurdverklaring van een zaak bedoeld in artikel 42, 3° van het Strafwetboek, niet noodzakelijk dienen te worden geformuleerd in conclusies, en zelfs nog kunnen worden ingediend nadat de conclusietermijnen zijn verstreken. Niettemin dient het vonnisgerecht ervoor te zorgen dat de beklaagde in dat verband zijn recht van verdediging daadwerkelijk kan uitoefenen.

B.5.2. Aangezien de schriftelijke vordering tot bijzondere verbeurdverklaring van vermogensvoordelen niet onder het toepassingsgebied van artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering valt, beperkt het Hof zijn onderzoek tot het neerleggen van conclusies door het Openbaar Ministerie die niet al zijn aanspraken bevatten.

B.6.1. Het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie sluit niet uit dat een verschil in behandeling tussen categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld rekening houdend met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de ter zake geldende beginselen; het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie is geschonden wanneer vaststaat dat er geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

B.6.2. Het beginsel van de wapengelijkheid is een fundamenteel element van het recht op een “eerlijk proces” dat wordt gewaarborgd door artikel 6 van het Europees verdrag voor de rechten van de mens. Dat beginsel vereist een billijk evenwicht tussen de partijen, die elk een redelijke mogelijkheid moeten krijgen om hun zaak voor te leggen onder voorwaarden die hen niet in een duidelijk nadelige positie ten opzichte van de tegenpartij brengen (EHRM (gr. k.) 19 september 2017, *Regner / Tsjechische Republiek*, § 146), onder andere in het kader van de uitoefening van rechtsmiddelen (EHRM 5 november 2002, *Wynen en Centre hospitalier*

interrégional Edith-Cavell / België, § 32; 3 oktober 2006, *Ben Naceur / Frankrijk*, § 31-32; 22 mei 2008, *Gacon / Frankrijk*, § 31-32; 26 juni 2012, *Ghinea / Moldavië*, § 31; 18 oktober 2018, *Thiam / Frankrijk*, § 55).

B.7. Met de invoering van een dwingende regeling van conclusietermijnen voor de vonnisgerechten in strafzaken beoogt de wetgever een ordentelijker verloop van het strafproces en een beter beheer van de zittingskalender (*Parl.St.* Kamer 2015-16, Doc. 54-1418/001, p. 69). Hoewel er voordien reeds een praktijk bestond om conclusietermijnen vast te leggen in strafzaken in onderling overleg of door de vonnisrechter in aanwezigheid van de partijen, betrof dit echter een louter “*gentlemen’s agreement*” (*ibid.*). Aan een te laat overgezonden conclusie kon bijgevolg in beginsel geen sanctie worden gekoppeld.

Het weren van conclusies kan in bepaalde omstandigheden echter verantwoord zijn, met name wanneer sprake is van proceduremisbruik en wanneer laattijdige conclusies een goede rechtsbedeling verhinderen en daarbij op een foutieve wijze de rechten van andere partijen schaden en het recht op een eerlijk proces aantasten (*ibid.*, p. 69-70).

Om die reden heeft de wetgever het nieuwe artikel 152 in het Wetboek van Strafvordering ingevoegd. Uit die bepaling volgt dat conclusies die worden neergelegd of meegedeeld na het verstrijken van de termijnen die op de inleidingszitting door de rechter zijn bepaald, in principe uit de debatten moeten worden geweerd, wat impliceert dat die conclusies niet in aanmerking moeten worden genomen door de rechtbank of door het hof (*ibid.*, p. 70).

Uit de parlementaire voorbereiding blijkt evenwel dat “de mogelijkheid om de middelen mondeling uiteen te zetten in de pleidooien [...] geenszins [wordt] ontkracht” (*Parl.St.* Kamer 2015-16, Doc. 54-1418/005, p. 15; Doc. 54-1418/001, p. 70).

B.8.1. Door artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering wordt tussen de partijen in het strafproces geen verschil in behandeling ingevoerd, aangezien het zowel op de beklaagde als op het Openbaar Ministerie van toepassing is. Zo worden noch de beklaagde, noch het Openbaar Ministerie verplicht conclusies te nemen in het strafproces, aangezien artikel 152 enkel van toepassing is op “de partijen die wensen te concluderen”. Wanneer conclusietermijnen zijn vastgesteld en conclusies worden neergelegd of meegedeeld na het verstrijken van die termijnen, worden die conclusies overigens in principe geweerd, sanctie die zowel voor de beklaagde als voor het Openbaar Ministerie geldt. Artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering ontnemt ten slotte niet de vrijheid van pleidooien aan een partij, zelfs indien zij geconcludeerd heeft. Ook hier geldt die keuzevrijheid zowel voor het Openbaar Ministerie als voor de andere partijen.

B.8.2. Artikel 152, § 2 van het Wetboek van Strafvordering bepaalt overigens dat conclusies kunnen worden neergelegd

na het verstrijken van de aanvankelijk vastgelegde conclusietermijnen “bij ontdekking van een nieuw en ter zake dienend stuk of feit dat nieuwe besluiten rechtvaardigt”. De rechter kan aldus besluiten tot het bestaan van een nieuw feit, afhankelijk van de inhoud van de mondelinge vordering van het Openbaar Ministerie, waardoor de inachtneming van het beginsel van wapengelijkheid tussen de partijen kan worden gewaarborgd. Het komt de rechter toe, in voorkomend geval, nieuwe conclusietermijnen vast te leggen en een nieuwe rechtsdag te bepalen.

De parlementaire voorbereiding vermeldt:

“Ten tweede wordt de inleidende zin van § 2 herschreven om duidelijk te maken dat ‘na het verstrijken van de termijnen vastgelegd overeenkomstig paragraaf 1’ – en niet ‘voorafgaand aan de zitting’ – kan worden ingestemd met conclusies door afwijkingen aan de conclusiekalender volgens bepaalde voorwaarden.

Het is immers zo dat tijdens die zitting bijvoorbeeld een nieuw gegeven kan opduiken waardoor een dergelijke afwijking wordt gerechtvaardigd. Bijvoorbeeld, de vordering van de procureur des Konings inzake verbeurdverklaring waarvan enkel akte wordt genomen in het zittingsblad en niet in de geschreven conclusies neergelegd binnen de wettelijke termijn, kan rechtvaardigen dat erop wordt geantwoord door

middel van conclusies.” (*Parl.St.* Kamer 2015-16, Doc. 54-1418/007, p. 7).

Uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat die uitzondering “niet [indruist] tegen de *ratio legis*, die erin bestaat de misbruiken te bestrijden zonder te raken aan de legitieme rechten van de verdediging” (*Parl.St.* Kamer 2015-16, Doc.C 54-1418/003, p. 38). Bovendien werd verklaard dat “op de meest adequate wijze de principes van het vrije woord ter zitting en de gelijkheid van wapens met betrekking tot de vordering van de strafmaat met elkaar [worden verzoend]. [De] verdediging [heeft] het laatste woord” (*Parl.St.* Kamer 2015-16, Doc. 54-1418/005, p. 113).

B.9. Artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering is dus niet onbestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met het beginsel van wapengelijkheid.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht:

Artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering schendt niet de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met het beginsel van wapengelijkheid.

Noot

Leidt het arrest nr. 16/2021 van 28 januari 2021 van het Grondwettelijk Hof tot nieuwe inzichten i.v.m. de schriftelijke vordering tot verbeurdverklaring ex artikel 43bis Sw. in relatie tot de conclusieregeling in strafzaken ex artikel 152 Sv.?

Joost HUYSMANS¹ en Patrick WAETERINCKX²

I. INLEIDING

1. Sinds de Potpourri-II³-hervorming van 2016, zijn penalisten bekend(er) geraakt met het fenomeen “conclusietermijnen”. Daar waar in strafzaken vroeger conclusies werden neergelegd op de zitting, is dit sindsdien niet (noodzakelijk) meer het geval.⁴

Artikel 152 Sv. maakt het sinds die hervorming mogelijk dat de strafrechter voortaan bindende conclusietermijnen kan opleggen.⁵ Gaandeweg ontstonden daarbij diverse rechtsvragen, waaronder de vraag of de schriftelijke vordering tot verbeurdverklaring van vermogensvoordelen als conclusie is te kwalificeren?⁶ En indien bevestigend wordt geantwoord, of

¹. Advocaat balie Antwerpen; vrijwillig wetenschappelijk medewerker, Instituut voor strafrecht, KULeuven.

². Advocaat balie Antwerpen.

³. Wet 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie (*BS* 19 februari 2016).

⁴. De “oude” regeling zorgde niet zelden voor vertragingen en het nodige uitstel omdat de tijdige mededeling voor de zitting van conclusies afhing van de loyaliteit van het Openbaar Ministerie resp. de confraterniteit van de raadslieden.

⁵. Art. 72 wet 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie (*BS* 19 februari 2016).

⁶. P. TRAEST en S. VANDROMME, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen. Potpourri*, Antwerpen, Maklu, 2016, 82; T. DE MEESTER, I. AUGUSTYNS, K. BEIRNAERT en P. TERSAGO (eds.), *Potpourri II. Strafrecht en strafprocesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 80 en R. VERSTRAETEN, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS en S. DE HERT, “Stevige verbouwingen in het strafprocesrecht: de procedure met voorafgaande erkenning van schuld, de invoering van conclusietermijnen in strafzaken en een vernieuwd stelsel van rechtsmiddelen” in F. VERBRUGGEN (ed.), *Straf- en strafprocesrecht*, Themis, nr. 97, Brugge, die Keure, 156.